

บทที่ 2

ความหมาย ความเป็นมา และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคจาก การประกอบธุรกิจเครื่องสำอาง

มาตรการในการป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์เป็นวิธีการกำจัดและควบคุมความเสี่ยงในความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญมากวิธีหนึ่ง ปัจจุบันเนื่องจากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสที่จะประสบภัย และได้รับความเสียหายที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น เพราะผู้ประกอบการได้ผลิตสินค้าเพื่อออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภคมากมายหลายประเภทและผู้ประกอบการต่างก็แข่งขันกันจำหน่ายสินค้าโดยใช้วิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างรุนแรง เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้ผู้บริโภคบริโภคสินค้ามากขึ้นตามกระแสสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้านั้นๆ เครื่องสำอางก็ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคได้ โดยเครื่องสำอางถือเป็นปัจจัยเสริมที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าในสังคมปัจจุบันไม่มีผู้ใดดำเนินชีวิตประจำวัน โดยไม่ได้ใช้เครื่องสำอางอย่างน้อยที่สุดก็ใช้เครื่องสำอางบางประเภท เช่น สบู่ แชมพู หรือยาสีฟัน เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงามต่อร่างกาย การใช้เครื่องสำอางเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น อาจก่อให้เกิดอันตรายได้ เช่น การแพ้เครื่องสำอาง โดยสาเหตุของการแพ้ อาจเกิดเฉพาะตัวบุคคลที่ใช้เองหรืออาจเกิดจากการใช้เครื่องสำอางที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน เป็นต้น

การผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพต้องมีการควบคุม ดูแล และตรวจสอบทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ตัวอาคารสถานที่ผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต บุคลากร วัตถุดิบ และกรรมวิธีในการผลิต หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางจึงเป็นข้อแนะนำต่างๆ ไปที่ผู้ผลิตสามารถนำไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของสถานที่ผลิตเครื่องสำอางแต่ละแห่งได้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานและมีความปลอดภัย อันจะเป็นการคุ้มครองสุขภาพและผลประโยชน์ของผู้บริโภค ในขณะที่เดียวกันผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานก็จะได้รับความเชื่อถือจากผู้บริโภคเป็นการตอบแทนวัตถุประสงค์ในการกำหนดหลักเกณฑ์นี้ให้ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางได้ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้การผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศของตนมีการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

2.1 ความหมายของเครื่องสำอาง

เครื่องสำอางอาจมีคำจำกัดความหรือความหมายมากมายแล้วแต่ผู้ที่ทำให้คำจำกัดความ ตลอดจนความต้องการหรือจุดประสงค์ของการใช้เครื่องสำอาง โดยแต่ละประเทศที่ให้คำจำกัดความ ซึ่งหลักการหรือพื้นฐานของความหมายของคำว่า เครื่องสำอางจะเหมือนกันดังเห็นได้จากคำจำกัดความต่างๆ ต่อไปนี้¹

1) สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม² ได้ให้คำจำกัดความของเครื่องสำอาง หมายถึง

(1) ผลิตภัณฑ์สิ่งปรุงเพื่อใช้บนผิวหนังหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ โดย ภู ทา พ่น หรือโรย เป็นต้น ตัวอย่างการใช้เครื่องสำอาง เช่น ในการทำความสะอาด ป้องกัน แต่งเสริมเพื่อความงามหรือเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะ

(2) สิ่งใดๆที่ใช้เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์สิ่งปรุงที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1)

2) เกสซ์กรรมสมัยสยาม ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “เครื่องสำอาง” หมายถึง ผลิตภัณฑ์ทุกอย่างที่มีความตั้งใจหรือจงใจผลิตขึ้นมาสำหรับใช้กับบุคคลใดโดยตรง เพื่อความมุ่งหมายในการทำความสะอาดหรือการทำให้เกิดความสวยงามโดยเฉพาะ ภายใต้กฎหมายควบคุมอาหาร และยา อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวกับเครื่องสำอาง ค.ศ. 1988 ของสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของเครื่องสำอาง ไปถึงตัวยาหรือสารต่างๆที่ใช้ในผลิตภัณฑ์เหล่านี้ด้วย ซึ่งจะต้องถูกควบคุมตามกฎหมาย และในด้านปฏิบัติการหรือเทคนิคต่างๆที่จะใช้ในการผลิตเครื่องสำอาง รวมทั้งวิธีการรักษาและเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการทำความสะอาดร่างกาย และการทำให้เกิดความสวยงามที่ใช้ในร้านเสริมสวยด้วย

3) พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558³ ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “เครื่องสำอาง” ไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า

(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ภู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด กับส่วนภายนอกของร่างกายมนุษย์ และให้หมายความรวมถึงการใช้กับฟันและเยื่อในช่องปาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ปรากฏหรือ

¹ อรรถนุญา มโนสร้อย. (2553). *เครื่องสำอาง* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. หน้า 1-2.

² สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. (2550) *เครื่องสำอางในมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (อาหาร ยา เวชภัณฑ์ และเครื่องสำอาง)*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. หน้า 4.

³ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558. มาตรา 4.

ระงับกลิ่นกาย หรือปกป้องดูแลส่วนต่างๆนั้นให้อยู่ในสภาพดี และรวมตลอดทั้งเครื่องประดับ
ต่างๆสำหรับผิวด้วย แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับ และเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง โดยเฉพาะ
หรือ

(3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงความหมายของ “เครื่องสำอาง” ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง
พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 สามารถสรุปความหมายของเครื่องสำอางตาม
กฎหมายได้ว่า เครื่องสำอาง หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้กับร่างกายมนุษย์เฉพาะผิวภายนอก เพื่อ
ความสะอาด ความสวยงาม ประทับผิว หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงามและความสะอาด โดยไม่
แสดงสรรพคุณในการบำบัด บรรเทา รักษา ป้องกัน โรคหรือมีผลต่อการทำงานหรือเปลี่ยนแปลง
โครงสร้างของร่างกายมนุษย์อันเป็นสรรพคุณไปในทางยา

2.2 ประวัติความเป็นมาของเครื่องสำอาง

การใช้เครื่องสำอางถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มีมาแต่สมัยโบราณมีการค้นพบว่า มีการใช้
เครื่องสำอางมาตั้งแต่สมัยอียิปต์โบราณ จีน และอินเดีย⁴ ต่อมาจนถึงปัจจุบันโดยชาวกรีกเป็นชาติ
แรกที่มีการแยกการแพทย์และเครื่องสำอางออกจากกิจการทางศาสนา และยังถือว่าการใช้
เครื่องสำอางเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติต่อร่างกายให้ถูกต้องสม่ำเสมอเป็นกิจวัตรประจำวัน การใช้
เครื่องสำอางและเครื่องหอมได้ถึงขีดสุดในระหว่าง 2 ศตวรรษแรกแห่งอาณาจักรโรมันแล้วค่อยๆ
เสื่อมลง และเมื่ออาณาจักรโรมันเสื่อมอำนาจลงในศตวรรษที่ 5 ศิลปะการใช้เครื่องสำอางจึง
แพร่หลายเข้าสู่ทวีปยุโรป นอกจากนี้ชาวอาหรับก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าใน
การผลิตเครื่องสำอาง โดยได้มีการดัดแปลงแก้ไขส่วนผสมต่างๆเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่
มีคุณภาพดีขึ้น เช่น การใช้กรรมวิธีการกลั่นเพื่อให้มีความบริสุทธิ์สูง การใช้แอลกอฮอล์เป็นตัวทำ
ละลาย เป็นต้น เมื่อศิลปะการใช้เครื่องสำอางได้แพร่หลายเข้าสู่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมากขึ้น
เจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศสได้พยายามเสนอให้มีการแยกกิจการด้านเครื่องสำอางไว้เฉพาะ โดยให้แยก
ออกจากกิจการด้านการแพทย์ เนื่องจากกิจการด้านการแพทย์และเครื่องสำอางต้องอยู่ในการ
ควบคุมของกฎหมาย ในระหว่างปี ค.ศ. 1400 – 1500 และความพยายามก็ประสบความสำเร็จในปี
ค.ศ. 1600 ศิลปะการใช้เครื่องสำอางได้แยกออกมาจากกิจการด้านการแพทย์อย่างชัดเจน ต่อมาในปี
ค.ศ. 1800 ได้มีการรวบรวมและแยกแยะความรู้ในด้านศิลปะการใช้เครื่องสำอางออกเป็นหลายๆ

⁴ อรรถาธิบายปัญหาปฏิภาณ. (2545). *การเลือกซื้อเครื่องสำอาง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.
หน้า 4

ประเภท เช่น เกษษกร ช่างเสริมสวย นักเล่นแร่แปรธาตุ ซึ่งต้องใช้ความรู้ที่ได้มาจากเกษตรกรรมและเครื่องสำอางมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละอาชีพ การผลิตเครื่องสำอางในช่วงแรกๆ นั้นยังมีกรรมวิธีการผลิตที่ไม่แน่นอน เครื่องสำอางบางประเภทมีขายในร้านขายยา การผลิตเป็นความรู้ส่วนบุคคลที่ได้รับสืบทอดมาหรือได้จากการศึกษาค้นคว้าทดลองถึงปลายนานถึงปลายศตวรรษที่ 19 ได้มีผู้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิตแทนวิธีเก่า เมื่อผลิตเครื่องสำอางแต่ละชนิดจะมีเครื่องหมายการค้าชัดเจน และมีกรรมวิธีการผลิตที่แน่นอนทำให้เครื่องสำอางที่ผลิตขึ้นมีคุณภาพ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับผู้ผลิตทำให้มีการเพิ่มการผลิตและพยายามปรับปรุงคุณภาพของเครื่องสำอางให้มีคุณภาพสูงขึ้น ต่อมาได้มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาปรับปรุงคุณภาพของเครื่องสำอาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาเคมีได้มีส่วนเข้ามาช่วยในการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางให้มีคุณภาพสูง ในการผลิตแต่ละครั้งต้องมีส่วนประกอบที่คงที่ได้ผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันมีหลักการเลือกใช้วัตถุดิบที่ได้มาตรฐานในการผลิต และมีการตรวจสอบคุณสมบัติ ตลอดจนการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในปี ค.ศ. 1895 ได้มีการเปิดสอนวิชาการเครื่องสำอาง ในเมืองชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา เป็นครั้งแรกทำให้นักศึกษาได้รู้จักวิธีการใช้เครื่องสำอางชนิดต่างๆ ในการรักษาผิวหน้าและเส้นผมต่อมาการศึกษาวิชานี้ได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว โดยมนุษย์ได้รู้จักเครื่องสำอางก่อนยุคคริสตกาล ซึ่งประวัติของเครื่องสำอางนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นยุคต่างๆ ดังนี้¹

2.2.1 ยุคก่อนคริสตกาลหรือยุคของอียิปต์

ตามความเป็นจริงแล้วสาธารณรัฐประชาชนจีน อาจเป็นชนชาติแรกที่รู้จักการประดิษฐ์เครื่องสำอางขึ้นใช้แต่ก็ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มายืนยันได้ ต่อมานักโบราณคดีของชนชาติอียิปต์เป็นชาติแรกที่รู้จักการทำเครื่องสำอาง เพราะค้นพบหลักฐานของโบราณวัตถุที่เก่าแก่และมีปฐมเหตุจากพิธีกรรมทางศาสนาได้มีการบูชาเทพเจ้าต่างๆ ในสมัยนั้นเพื่อให้เทพเจ้าบันดาลในสิ่งที่ปรารถนา อาหาร และเครื่องหอม ได้แก่ การเผาเครื่องหอมซึ่งอาจจะเป็นการกำยาน นอกจากนี้ชนชาตินี้ยังเชื่อว่าวิญญาณคนตายแล้วกลับมาจุติในร่างเดิมได้อีก จึงมีการรักษาศพด้วยเครื่องเทศสมุนไพรและน้ำมันต่างๆ สำหรับหลักฐานที่นักโบราณคดีค้นพบ ได้แก่

2.2.1.1 ที่ฝังศพของกษัตริย์องค์แรกในราชวงศ์เทไนท์ (Thenite) พบว่ามีภาชนะที่บรรจุผงสำหรับทาเปลือกตา (Kohl) ซึ่งทำมาจากผลเขม่าผสมกับพลวงประมาณกันว่าเครื่องสำอางชิ้นนี้มีอายุไม่น้อยกว่า 3,500 ปี ก่อนคริสตกาล

¹ อรรถนิพนธ์ โนนศรีชัย อ่างมดน้ำจิงจอรกที่ 1. หน้า 2-5.

2.2.1.2 ที่ฝังศพของกษัตริย์องค์ที่ 18 ของราชวงศ์ (1,500 ปีก่อนคริสตกาล) พบดินสอเขียนคิ้วและขอบตา (Stibium Pencil) ซึ่งทำมาจาก Antimony Sulfide และพบภาพเขียนในกระดาษปาปิรุส (Papyrus) แสดงรูปชายหญิงในสมัยนั้นสวมสิ่งประดับผมที่เรียกว่า Nard ไว้บนศีรษะ แสดงว่าชนชาติอียิปต์ในสมัยนั้นรู้จักการเสริมสวยมาตั้งแต่ยุคก่อนแล้ว

2.2.1.3 ที่ฝังศพของกษัตริย์ทูเทนคาเมน (Tutankhamen เมื่อ 1,350 ปีก่อนคริสตกาล) นักโบราณคดี Howard Carter ได้พบเครื่องสำอางหลายชนิดของกษัตริย์องค์นี้ รวมทั้งพวกน้ำมันกลิ่นหอมต่างๆด้วย

2.2.2 ยุคโรมันเรืองอำนาจ

ยุคโรมันเรืองอำนาจ คือกลุ่มชนโรมันได้เข้าครอบครองกรีกและอียิปต์จนถึงเมืองอาเล็กซานเดรีย ซึ่งในยุคนี้มีบุคคลที่มีชื่อเสียงปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ คือจูเลียสซีซาร์ (Gaius Julius Caesar) มาร์แอนโทนี (Marcus Antonius) และพระนางคลีโอพัตราที่ 7 (Cleopatra VII) ตามความเป็นจริงพระนางมิใช่เป็นสตรีที่มีสิริโฉมสวยงาม แต่รู้จักเสริมสวยทำให้สะดุดตาแก่ผู้พบเห็นและทำตนเองให้มีเสน่ห์จนผู้ชายลุ่มหลงจนสามารถป้องกันประเทศชาติไว้ได้อย่างสวยงาม พระนางได้รับการศึกษาดี และสามารถพูดได้หลายภาษา อีกทั้งพระนางเป็นผู้ค้นคิดเครื่องสำอางหลายอย่าง ในยุคนี้ชาวโรมันได้รับอารยธรรมจากประเทศที่ได้ยึดครอง (กรีก และอียิปต์) ทำให้รู้จักแต่งตัวขึ้น หลังจากนั้นความรุ่งเรืองของอาณาจักรโรมันก็เสื่อมลงเพราะความลุ่มหลงในอำนาจของผู้ครองประเทศที่ได้ทำทารุณกรรมต่อศาสนาคริสต์และถูกกลุ่มชนจากทางเหนือของโรมันยึดครองจนต้องย้ายจากกรุงโรมไปตั้งอยู่ที่ Byzantium หรือเมืองอิสตันบูลในปัจจุบันและในที่สุดก็เสื่อมสลายไปเป็นชาติอิตาลีในปัจจุบัน

2.2.3 ยุคมืดหลังจากอาณาจักรโรมันล่มสลาย

เริ่มประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 4-15 เป็นช่วงรอยต่อหลังจากที่จักรวรรดิโรมันล่มสลาย ความเจริญหยุดลงประดุจยุคมืด ประชาชนในยุโรปต่างไม่มีที่พึ่งเจ้าผู้ครองนครแต่ละเมืองตั้งตัวเป็นใหญ่ เกิดระบบศักดินาสวามิภักดิ์ประชาชนให้ความสำคัญกับศาสนจักรคริสต์โรมันคาทอลิกอย่างมาก การกระทำทุกอย่างถูกครอบงำโดยศาสนาห้ามกระทำนอกเหนือจากคำสอนของศาสนา ไม่เช่นนั้นจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง หลังจากนั้นโรมันตะวันตกเริ่มอ่อนแอมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากถูกคุกคามจากชนเผ่าต่างๆและในที่สุดก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของพวกวิสิกอท หรือชนเผ่าเยอรมัน ค.ศ. 476 เผ่าเยอรมันได้ปลดจักรพรรดิองค์สุดท้ายของโรมันตะวันตก (โรม) ถือเป็นกาลสิ้นสุดจักรวรรดิโรมัน ดินแดนยุโรปจึงแยกแยกออกเป็นอาณาจักรต่างๆเกิดความวุ่นวายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เมื่ออาณาจักรโรมันได้ล่มสลายลงความก้าวหน้าทางวิทยาการของยุโรปทุกสาขาได้หยุดนิ่ง แต่ชาติทางตะวันออกกลับรุ่งเรืองขึ้นมาโดยสาธารณรัฐประชาชนจีนและ

สาธารณรัฐอินเดียได้มีการค้ากับชาวยุโรปผ่านทางเอเชียไมเนอร์สินค้าต่างๆ รวมทั้งเครื่องเทศของหอมต่างๆก็เป็นสินค้าที่สำคัญด้วย

2.2.4 ยุคยุโรปเฟื่องฟู (หรือ ยุคยุโรปก้าวหน้า)

เริ่มแรกอารยธรรมอยู่บริเวณยุโรปตอนใต้แถบชายทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แต่หลังจากที่คริสต์ศาสนาได้แผ่ขยายออกไปจากโรมเข้าสู่ยุโรปก็ได้นำเอาศีลธรรมและอารยธรรมตามไปด้วย ประชากรที่อยู่ใกล้โรมก็ได้ประโยชน์มากกว่าพวกที่ห่างไกลเหนือขึ้นไปโดยเฉพาะชาวเยอรมัน ซึ่งต่อมาได้รวมตัวเป็นชาติที่เข้มแข็งและแต่งตั้งเป็นอิสระต่อมาอำนาจทางทหารของโรมได้เสื่อมถอยลงจนต้องย้ายเมืองหลวงจากโรมไปอยู่ที่เมือง Constantinople (Istanbul) ในเอเชียไมเนอร์ชนชาติต่างๆในยุโรปได้รวมกลุ่มตั้งเป็นประเทศต่างๆแต่ชนชาติเหล่านี้ยังรวมตัวกันเมื่อถูกข้าศึกจากส่วนอื่นมารุกราน ดังนั้นตอนที่อาหรับหรือมุสลิมกำลังเรืองอำนาจก็สามารถยึดครองยุโรปได้เพียงแค่อารณาจักรสเปนหรือแม้แต่เจนกิสข่าน จอมทัพแห่งมองโกลเลีย ซึ่งรบชนะสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐอินเดีย และอารณาจักรชาวอู่อาระเบียก็ไม่สามารถยึดครองยุโรปได้

ยุคยุโรปเฟื่องฟูหรือยุคยุโรปก้าวหน้าถือเป็นยุคทองของยุโรป ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10-16 เป็นยุคที่ชาวยุโรปเริ่มต้นตัวและศึกษาหาความรู้ในทุกสาขา เช่น ความก้าวหน้าทางแพทย์และเภสัชกรรมได้เริ่มมีโรงเรียนสอนที่เมืองซาลาร์โน (Salerno) และเปิดมหาวิทยาลัยที่เมืองเนเปิลส์ (U. Of Naples) และที่มหาวิทยาลัยแห่งโบโลญญา (U. of Bologna) ซึ่งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้สอนถึงการรักษาทางศัลยกรรมเป็นแห่งแรกโดยเกี่ยวข้องกับเครื่องสำอาง

2.2.5 ยุคของอิสลาม

หลังจากสงบเงียบมาหลายศตวรรษความเจริญต่างๆก็ขึ้นอยู่ในบริเวณ เอเชียไมเนอร์ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของชนชาวอาหรับในช่วงนี้มีศาสดาต้นกำเนิดของศาสนาอิสลามเกิดขึ้น คือพระโมฮัมมัด การเผยแพร่นศาสนาอิสลามทำให้ชนชาติอาหรับรวมกันเข้าร่วม โดยมีอาณาจักรตั้งแต่ซีเรีย จดอียิปต์ ต่อมาข้ามทวีปอาฟริกามายึดครองราชอาณาจักรสเปนและยุโรปบางส่วน ชาวอาหรับมีข้อดีที่ไม่เผาผลาญทำลายทุกอย่างอย่าง ในยุคนี้มีชาวอาหรับที่เกี่ยวข้องกับวิชาเครื่องสำอาง คือ Ibn Sina เป็นชาวเปอร์เซียที่ค้นพบวิธีทำ Rose Water โดยการกลั่นอีกคนหนึ่ง คือ a bu Mansur Muwaffak เป็นเภสัชกรชาวเปอร์เซียที่ค้นพบพิษของตะกั่วและทองแดง นอกจากนี้ยังพบว่าสามารถใช้ Calcium Oxide เป็นตัวยาก็จัดจนได้อีกด้วย และอีกผู้หนึ่ง คือ Umar Ibn Al-Adim เป็นนักประวัติศาสตร์และครุชาวซีเรีย ที่ได้เขียนหนังสือคู่มือเกี่ยวกับทำน้ำหอม ยุคอิสลามดำรงอยู่ได้ 300 ปีก็เสื่อมลง เพราะแพ้สงครามพวกคริสเตียนในราชอาณาจักรสเปนและเกาะซีซีลี

2.3 ประเภทของเครื่องสำอาง

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของเครื่องสำอางในยุคต่างๆแล้วนั้น สำหรับในประเทศไทยก็ได้จำแนกประเภทของเครื่องสำอางเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ได้กำหนดเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ เครื่องสำอางควบคุม เครื่องสำอางที่ห้ามผลิตนำเข้าหรือขาย วัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง วัตถุที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางรวมทั้งได้แบ่งประเภทของเครื่องสำอางสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.3.1 เครื่องสำอางตามวัตถุประสงค์ในการใช้

อาจมีวิธีแบ่งเป็นประเภทได้แตกต่างกันโดยทั่วไป แบ่งได้เป็น 2 ประเภท⁶ คือ

2.3.1.1 เครื่องสำอางประเภทไม่แต่งสีของผิว เครื่องสำอางประเภทนี้จุดมุ่งหมายของผู้ใช้จะไม่เกี่ยวข้องกับกำกับการเพิ่มสี หรือตกแต่งสีสันทให้กับร่างกาย แต่ผู้ใช้มีจุดมุ่งหมายในการใช้เพื่อความสะอาดสุขอนามัยของร่างกาย ประทินผิว ปกป้องผิวให้อยู่ในสภาพที่ดี ให้ความหอม หรือความสดชื่นต่อร่างกาย และความสวยงาม ได้แก่ ยาสีฟัน สบู่ แชมพู ผลิตภัณฑ์กำจัดขน ผ้าเย็น หรือกระดาษเย็น ผ้าอนามัย เป็นต้น

2.3.1.2 เครื่องสำอางประเภทที่ใช้แต่งสีของผิว เครื่องสำอางประเภทนี้จุดมุ่งหมายของผู้ใช้เพื่อเพิ่มเติมสีสันทให้กับร่างกาย หรือปรับเปลี่ยนไปจากสีที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ให้มีสีสันทสวยงามยิ่งขึ้น ได้แก่ ลิปสติก อายแชโดว์ แป้งพัพหน้า ครีมรองพื้นก่อนแต่งหน้า ผลิตภัณฑ์ทาเล็บ ผลิตภัณฑ์ข้อมผมหรือเปลี่ยนสีผิว เป็นต้น

2.3.2 ประเภทของเครื่องสำอางตามการใช้กับส่วนต่างๆของร่างกาย

สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท⁷ คือ

2.3.2.1 เครื่องสำอางสำหรับเส้นผม ได้แก่ น้ำยาดัดผม น้ำมันใส่ผมผลิตภัณฑ์จัดรังแค ครีมปรับสภาพเส้นผม และสเปรย์ฉีดผม เป็นต้น

2.3.2.2 เครื่องสำอางสำหรับใบหน้า ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สμανผิว แป้งแข็ง แป้งฝุ่น ลิปสติก อายแชโดว์ เป็นต้น

2.3.2.3 เครื่องสำอางสำหรับช่องปาก ได้แก่ ยาสีฟัน น้ำยาบ้วนปาก เป็นต้น

⁶ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กองควบคุมเครื่องสำอาง. (2537). *สารน่ารู้เกี่ยวกับกฎหมายเครื่องสำอาง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. หน้า 12.

⁷ พรพรรณ สุขุมธรรม และอังกาบ เวสโกสิทธิ์. (2542). *การบริหารระบบงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอาง*. กรุงเทพฯ : กองควบคุมเครื่องสำอาง สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. หน้า 108-109.

2.3.2.4 เครื่องสำอางสำหรับผิวกายหรือลำตัว ได้แก่ ครีม โลชันทาผิว ผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด ผลิตภัณฑ์ระงับเหงื่อและกลิ่นกาย ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดผิวกาย ผลิตภัณฑ์เครื่องหอมประเภทต่างๆ เป็นต้น

2.4 การเกิดอันตรายจากการใช้เครื่องสำอางที่ไม่ได้มาตรฐาน

ผู้หญิงแทบทุกคนในโลกใบนี้อาศัย “เครื่องสำอาง” ในการตกแต่งใบหน้ารวมถึงผิวพรรณ ทำให้ตลาดเครื่องสำอางของโลกขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการผลิตเครื่องสำอางออกมานับแสนชนิด จากทั้งยี่ห้อระดับราคาสูงลี้ไปจนถึงระดับ “แบกะดิน”^๕ ส่งผลให้เกิดมหัศจรรย์ที่มาพร้อมกับเครื่องสำอางที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และไม่ได้ให้ความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ซึ่งเครื่องสำอางอันตราย ก่อให้เกิดอาการแพ้สารเคมีในเครื่องสำอางมีหลายระดับ ตั้งแต่อาการผดผื่นคันเล็กน้อย เช่น ผื่นคันที่บริเวณผิวหนังไปจนถึงขั้นอักเสบ และกรณีเครื่องสำอางผิดกฎหมายที่ผสมสารมีพิษลงไปอาจส่งผลต่ออวัยวะภายในถึงขั้นเสียชีวิตได้^๖ ดังนั้นจึงสามารถสรุปการเกิดอันตรายจากการใช้เครื่องสำอางที่อันตรายได้ ดังนี้

2.4.1 อันตรายจากการเกิดสิวและฝ้า

ขณะนี้เครื่องสำอางหลายยี่ห้อที่วางขายในร้านค้า ศูนย์การค้าเครื่องสำอาง แผงลอย รถเร่ หรือผู้เร่ขาย โดยเฉพาะในต่างจังหวัดเป็นเครื่องสำอางที่อาจอ้างสรรพคุณทาสิว ทาฝ้า กันแดด หรืออ้างสรรพคุณทำให้หน้าขาว แต่ลักลอบใช้สารที่ห้ามใช้พบว่ามีการลักลอบใช้สารปรอท (Mercury) ไฮโดรควิโนน (Hydroquinone) แอมโมเนีย (Ammonia) หรือกรดวิตามิน เอ (Retinoic Acid) สารเหล่านี้เป็นอันตรายต่อผิวหนัง รวมทั้งอาจเป็นอันตรายต่อระบบอวัยวะภายในร่างกายอีกด้วย^๗ ตัวอย่างเช่น

1) สารปรอท (Mercury) ทำให้เกิดอาการแพ้ ผื่นคัน ผิวหน้าดำ ผิวบางลง เกิดพิษสะสมของสารปรอท ทำให้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ

^๕ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2559). *แนวทางการประเมินความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง*. สำนักควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย. หน้า 18.

^๖ วันรวิ. (2553). *คู่มือดูแลสุขภาพเบื้องต้นสำหรับตัวคุณเองและคนที่รักสุขภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไวไลย หน้า 72-73.

^๗ วีรวรรณ แตงแก้ว. (2538). *การศึกษาคุณภาพมาตรฐานและเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทสิว-ฝ้า*. กรุงเทพฯ : กองควบคุมเครื่องสำอาง สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. หน้า 37.

2) สารไฮโดรควิโนน (Hydroquinone) ทำให้เกิดการแพ้ ระคายเคือง อาจเกิดจุดด่างขาวที่หน้า หรือผิวหนังดำเป็นฝ้าถาวรรักษาไม่หาย

3) กรดวิตามิน เอ (Retinoic Acid) เป็นตัวยาที่อันตรายทำให้ผิวหนังแดง แพ้รุนแรง แสบร้อน อักเสบ ใช้แล้วผิวหนังลอก

2.4.2 อันตรายจากการทำเบบีเฟซ

การทำเบบีเฟซนั้นเป็นการลอกผิวด้วยสารเคมีซึ่งแพทย์ได้ทำกันมานานแล้ว เพื่อขจัดริ้วรอยแผลเป็นจุดด่างขาวความหยาบกระด้างของผิวหนัง โดยสารเคมีจะไปกระตุ้นให้ผิวหนังชั้นนอกหลุดออกไป เผยให้เห็นผิวชั้นในซึ่งเรียบเนียนกว่าเดิม สารเคมีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะเข้าข่ายเป็นยา การลอกผิวด้วยสารเคมีนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายได้มาก เพราะถ้าสารเคมีแทรกซึมลงสู่ผิวหนังลึกเกินไปจะทำให้เกิดความเจ็บปวด และอาจเกิดเป็นแผลเป็นถาวร อีกทั้งปฏิกิริยาการตอบสนองต่อสารเคมีของแต่ละคนไม่เหมือนกัน อาจเกิดการแพ้การระคายเคืองได้¹¹ ดังนั้นการลอกผิวจึงควรทำโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เพราะแพทย์จะเลือกทั้งชนิด และความเข้มข้นของสารเคมีโดยมีวิธีใช้อย่างเหมาะสม รวมทั้งหากมีอาการข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์ หรือโรคแทรกซ้อนใดๆจะบำบัดรักษาได้ทันทั่วที่จะเกิดผลดีและปลอดภัยกว่าการไปลอกผิวตามร้านเสริมสวยทั่วไป

2.4.3 อันตรายของสารตะกั่วในเครื่องสำอาง

สารตะกั่ว สารประกอบของตะกั่ว และแร่ธาตุตะกั่ว (Lead, It Compounds and Minerais) จัดเป็นวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง เพราะสารนี้หากถูกดูดซึมเข้าสู่ร่างกาย จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในเด็ก แต่ในวัตถุดิบบางชนิดที่นำมาผลิตเครื่องสำอาง อาจมีสารตะกั่วปนเปื้อนอยู่บ้าง กฎหมายกำหนดไว้ว่าอาจพบตะกั่วได้ในอัตราส่วนไม่เกิน 20 ส่วน ในล้านส่วนโดยน้ำหนัก หากพบว่าผลิตภัณฑ์ใดมีสารตะกั่วเกินกว่านี้ จะเข้าข่ายเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ผู้ใดผลิตเพื่อขายนำเข้าเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ¹² มีเครื่องสำอางเพียงประเภทเดียวที่อนุญาตให้มีส่วนผสมของสารตะกั่วได้ คือผลิตภัณฑ์แต่งผมดำ แต่เนื่องจากผลิตภัณฑ์นี้อาจเป็นอันตรายรุนแรงต่อผู้ใช้จึงมีการกำกับดูแลอย่างเข้มงวดในระดับเป็นเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ และสารตะกั่วที่จะนำมาใช้ต้องอยู่ในรูปสารประกอบอะซิเตตของตะกั่ว (Lead Acetate) เท่านั้น โดยมีอัตราส่วนสูงสุดที่ให้อใช้ คือร้อยละ 0.6 ผลิตภัณฑ์นี้จะต้องผ่านการขึ้นทะเบียนให้เรียบร้อย ก่อนวาง

¹¹ จิโรจ สันตวานนท์. (2558). *เรื่องผิว-ผิว*. กรุงเทพฯ : สถาบันโรคผิวหนัง. ม.ป.ป. หน้า 12.

¹² พรพิมล ชัดดินานนท์ และพรพรรณ สุนทรธรรม. (2540). *เครื่องสำอางกับงานคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : กองควบคุมเครื่องสำอาง สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข หน้า 9-10.

จำหน่าย โดยสังเกตโดยง่ายว่าฉลากจะมีข้อความว่า “เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ” อยู่ใกล้เลขทะเบียนในกรอบเครื่องหมาย อย. และเวลาซื้ออย่าลืมปฏิบัติตามคำเตือนที่ระบุไว้อย่างเคร่งครัดด้วย

2.4.4 อันตรายจากการติดเชื้อจากเครื่องสำอาง

บางโอกาสผู้บริโภคอาจได้รับบริการเสริมสวยแต่งหน้าจากช่างเสริมสวย ซึ่งถ้าหากช่างใช้อุปกรณ์ชิ้นนั้นๆ กับลูกค้าหลายคน โดยไม่มีวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้อง ผู้ใช้บริการก็มีโอกาสที่จะติดเชื้อผ่านทางอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ได้ หรือแม้แต่เครื่องสำอางที่วางให้ทดลองใช้อยู่ตามร้านค้าต่างๆ ก็อาจเป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรคได้เช่นกัน รวมทั้งการหยิบยืมเครื่องสำอางใช้กันในกลุ่มเพื่อนฝูง ถือว่าเป็นการแพร่กระจายเชื้อโรคได้เป็นอย่างดี¹³ ดังนั้นควรระมัดระวังเรื่องการติดเชื้อจากการใช้เครื่องสำอางร่วมกับผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการใช้แป้งปัดหน้า หรืออายแชโดว์ร่วมกับผู้ที่เป็นโรคตาแดง หรือใช้พู่กันทาปากร่วมกับผู้ที่เป็น โรคเรื้อรังก็มีโอกาสได้รับเชื้อเหล่านี้ไปด้วย เครื่องสำอางควรเป็นของใช้เฉพาะบุคคลไม่ควรหยิบยืมหรือใช้ร่วมกับผู้อื่น

2.4.5 อันตรายจากการแพ้กรดผลไม้ (Alpha Hydroxy Acid : AHA)

ปัจจุบันเครื่องสำอางหลายชนิดนิยมผสมสารอัลฟาไฮดรอกซ์ แอซิด หรือ AHA ลงไป เป็นสารประเภทกรดอ่อนๆ ที่จะช่วยกระตุ้นการหลุดลอกของเซลล์ผิวหนังชั้นนอก เซลล์ชั้นล่าง ซึ่งอยู่ในสภาพที่ดีก็จะเลื่อนขึ้นมาแทนที่ทำให้ผิวเนียนสดใสกว่าเดิม ผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ผสมสารเอเอชเอ ควรระวังไว้เสมอว่า เมื่อไปกระตุ้นให้ผิวหนังชั้นนอกหลุดลอกออกไปเร็วกว่าปกติผิวหนังชั้นในซึ่งบอบบางกว่าซึ่งเลื่อนขึ้นมาแทนที่นั้นย่อมมีโอกาสเกิดอันตรายจากแสงแดดมากกว่าปกติ¹⁴ ดังนั้นต้องระวังไม่ให้บริเวณที่ใช้เครื่องสำอางผสมเอเอชเอโดนแสงแดด โดยอาจใช้ครีมผสมสารป้องกันแสงแดดทาไว้ในเวลากลางวันก็ได้ ส่วนเรื่องการแพ้ นั้นเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ผู้ที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผสมสารเอเอชเอเป็นครั้งแรกควรทดสอบการแพ้ก่อนใช้ด้วยการใช้เครื่องสำอางในปริมาณเล็กน้อยทาที่บริเวณท้องแขนทิ้งไว้ 24-48 ชั่วโมง ถ้าไม่มีความผิดปกติใดๆ เกิดขึ้นแสดงว่าใช้ได้ ตัวอย่างเครื่องสำอางที่ทำให้เกิดการแพ้¹⁵ ได้แก่

2.4.5.1 น้ำยาเปลี่ยนสีผม น้ำยาดัดผม ผลิตภัณฑ์ย้อมผมชนิดสีติดทน หรือย้อมถาวรและผลิตภัณฑ์ดัดผม ประกอบด้วยสารเคมีที่รุนแรง และมีความเป็นด่าง หากใช้ในขณะที่ยังมีริษะมีรอยดลอก เป็นแผล หรือโรคผิวหนัง จะเกิดการแพ้จนถึงขั้นรุนแรงได้ ถือเป็นเครื่องสำอางที่ต้องระวังในการใช้มากเพราะมีโอกาสแพ้สูง แต่ปัญหาคือคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยทำสีผมเอง มักจะไปใช้บริการร้านเสริมสวย ซึ่งลูกค้าจะไม่มีโอกาสได้อ่านฉลากผลิตภัณฑ์ หรือช่างเสริมสวยก็อาจ

¹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 11.

¹⁴ อารทรา ปัญญาปฏิภาณ อ่างแก้วชิงอรุณที่ 4 หน้า 8

¹⁵ วันวิวี อ่างแก้วชิงอรุณที่ 9 หน้า 141-145.

มองข้ามคำเตือนเหล่านี้ เนื่องจากทั้งผลิตภัณฑ์ย้อมผมชนิดสีติดทนและผลิตภัณฑ์ตัดผมมีความเป็นด่าง เมื่อใช้แล้วหนังศีรษะอาจมีความอ่อนแอช่วงขณะหนึ่ง ดังนั้นหากจะใช้ 2 ผลิตภัณฑ์นี้ต้องทิ้งระยะเวลาให้ห่างกันประมาณ 15 วัน เพื่อให้หนังศีรษะแข็งแรงพอที่จะรับสภาพได้ มิฉะนั้นอาจเกิดการแพ้ที่รุนแรงได้

2.4.5.2 ครีมหน้าขาวและครีมหน้าแดง ผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางย้อมผมอาจมีใบหน้าที่ขาวใส เครื่องสำอางที่ผู้หญิงกลุ่มนี้เลือกใช้ คือกลุ่มที่เรียกว่า “ครีมหน้าแดง” มีครีมที่ผู้ผลิตโฆษณาว่าทาแล้วจะลดสีผิวหน้าใสดังอยู่เป็นจำนวนมากในท้องตลาด ที่มีส่วนผสมของสารที่ผิดกฎหมาย ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ตรวจพบว่า มีการลักลอบใช้สาร 3 ชนิด ที่พิสูจน์ชัดแล้วว่าอันตราย คือ

1) สารตัวที่ 1 คือ สารปรอท อันตรายที่เกิด คือทำให้เกิดการแพ้ผื่นแดง ผิวน้ำตา ผิวนางลง เกิดพิษสะสมของปรอทที่สำคัญที่นำกลัวมาก คือทำให้ทางเดินปัสสาวะและไตอักเสบ

2) สารตัวที่ 2 คือ ไฮโดรควิโนน ทำให้เกิดการแพ้ระคายเคืองเกิดจุดด่างขาวที่หน้าที่สำคัญ คือทำให้ผิวน้ำตาเป็นฝ้าถาวรรักษาไม่หาย

3) สารตัวที่ 3 คือ กรอวิตามิน มีชื่อพ้อง คือ เรทดีโนอิกแอซิด และเตรทดีโน อันตรายที่เกิด คือใช้แล้วหน้าแดง ระคายเคือง แสบร้อนรุนแรงเกิดการอักเสบ ผิวน้ำลอก รุนแรง แต่ภัยเงียบที่น่ากลัวที่สุด คือครีมเหล่านี้อาจเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ ทำให้ทารกในครรภ์พิการได้

2.4.5.3 ลิปสติก หน้าที่หลักของลิปสติก คือทาปากให้เป็นสีต่างๆส่วนประกอบสำคัญของลิปสติก ก็คือ สี¹⁶ แม้จะเป็นเครื่องสำอางที่ได้มาตรฐานและมีการรับรอง ก็ยังพบว่ามีคนจำนวนมากไม่น้อยแพ้สีรวมไปถึงสารประกอบในลิปสติก ทำให้ไม่สามารถจะทาลิปสติกได้ลิปสติกเป็นเครื่องสำอางที่ใช้กับริมฝีปากมีโอกาสเข้าปากหรือกลืนกินเข้าไปได้ง่าย ดังนั้นการเลือกซื้อต้องระมัดระวัง และในส่วนของลิปสติกเดือนนั้นข้อมูลจากการเฝ้าระวังและตรวจวิเคราะห์ลิปสติกที่ไม่มีฉลากภาษาไทยของอย. พบสีหลายชนิดที่กระทรวงสาธารณสุขห้ามใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากทำให้เกิดมะเร็งในสัตว์ทดลอง

2.4.5.4 ครีมโลชันทาผิวบำรุงผิว เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีรายงานการแพ้ค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นกลุ่มเครื่องสำอางกลุ่มใหญ่ หลากหลายทั้งประเภท ทั้งใช้กับผิวใบหน้า ร่างกาย หรือใช้เฉพาะที่อย่างตา ฝ่ามือ ฝ่าเท้า ชนิดที่มีทั้งแบบกลางวัน กลางคืน มีแดด ไม่มีแดด และยี่ห้อที่มีสารพัด ซึ่งจากรายงานที่ทาง อย. ได้รับพบว่าอาการแพ้ที่พบมีหลากหลาย ตั้งแต่มีผื่นคันเล็กน้อย

¹⁶ กระทรวงสาธารณสุข อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 หน้า 13.

จนถึงขั้นผิวหนังอักเสบ สาเหตุการแพ้มีหลากหลายทั้งเป็นการแพ้เฉพาะบุคคล เช่น แพ้ผ้าไหมหรือ สารเคมีที่เป็นส่วนประกอบ

2.4.5.5 ยาทาเล็บ พบบ่อยในปัจจุบันนี้เนื่องจากการใช้ยาทาเล็บกันแพร่หลาย และเป็นที่น่าสังเกตว่า การแพ้ยาทาเล็บนั้นมักจะเกิดขึ้นเป็นผื่นแดง บวม มีน้ำเหลืองที่หน้าตา คอ หน้า ออก และรอบๆ ทวาร ทั้งนี้เนื่องจากการสัมผัสกับบริเวณเหล่านั้นด้วยมือที่ทาเล็บ และก็เป็นที่น่าแปลกกว่ารอบๆ เล็บหรือที่มือจะพบการแพ้ยาทาเล็บน้อยกว่าบริเวณดังกล่าวแล้ว

รวมทั้งภัยจากร้านทาเล็บ ซึ่งเสี่ยงติดเชื้ออย่างรุนแรง เนื่องจากการใช้อุปกรณ์กับ ลูกค้านักๆ คนไม่ว่าจะเป็นกรรไกรตัดเล็บ กรรไกรตัดหนัง ที่ตะไบเล็บ เป็นต้น จากการใช้อุปกรณ์ ร่วมกันดังกล่าว ผลลัพธ์ในกรณีร้ายแรงคือเล็บเป็นเชื้อราหรือติดเชื้ออย่างรุนแรง

2.4.5.6 ยาระงับเหงื่อ มีส่วนประกอบของเกลืออลูมิเนียม เช่น อลูมิเนียม คลอไฮดรอกไซด์ ทำให้เกิดผิวหนังอักเสบที่บริเวณรักแร้ เป็นที่น่าสังเกตว่าการแพ้ยาระงับเหงื่อนี้มักจะไม่เป็นตรงกลางรักแร้แต่จะเป็นบริเวณห่างออกมา เนื่องจากเมื่อเหงื่อออกจะทำให้เกลืออลูมิเนียมออกไปข้างๆ บริเวณรักแร้ทำให้บริเวณนั้นเป็นสีแดงมีเม็ดน้ำเหลือง ยาระงับเหงื่อบางชนิดมี สารประกอบของเกลือเซอร์โคเนียม ทำให้เกิดรูขุมขนอักเสบที่เรียกว่า แกรนู โรมา อาการเหล่านี้จะหายไประยะรวดเร็ว เมื่อหยุดใช้ยาและอาการเหล่านี้จะเกิดมากขึ้นเมื่อมียาฆ่าเชื้อรวมอยู่ด้วย

2.4.5.7 น้ำหอมทำให้เกิดผิวหนังอักเสบได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการถูกแสงแดด โลชันที่ใช้ทาผิวมักจะมีน้ำหอม ซึ่งเป็นตัวสำคัญทำให้เกิดการแพ้ น้ำหอมส่วนมากจะใช้ตะกั่วที่หลังหู หรือที่ข้างๆ คอ เมื่อใช้ครั้งต่อไป และถูกแสงแดดด้วยจะมีผื่นสีน้ำตาลเกิดขึ้นที่บริเวณนั้นๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า “เบอร์ลอกเดอมาไตติส (Berloque Dermatitis)” เกิดจากน้ำหอมที่เรียกว่า “อออยออฟเบอร์กาม็อต (Oil of Bergamot)” หัวน้ำหอมชนิดนี้พบในน้ำมันที่สกัดจากมะนาว ส้ม หรือมะกรูด ผื่นสีน้ำตาลที่เกิดจากการแพ้ น้ำหอมนี้อาจจะเป็นตลอดไปก็ได้ อย่างไรก็ตามอาจจะใช้ สารเคมีที่ทำให้ขาวช่วยได้บ้าง

2.4.5.8 ยาแก้ฝ้า ปัจจุบันพบผิวหนังเป็นปื้นที่หน้ามากขึ้น เนื่องจากการใช้น้ำหอม ยาฆ่าเชื้อที่ทำให้เกิดการแพ้แสงแดด ยาคุมกำเนิด และการถูกแสงแดดอย่างมากปื้นดำที่หน้านี้เกิดขึ้น เนื่องจากการเพิ่มจำนวนของเม็ดสี รวมทั้งการเพิ่มการสร้างเม็ดสีที่ผิวหนังด้วย สมัยก่อนรักษาโดยใช้เกลือของปรอทที่เรียกว่า “แอมโมเนียเต็ดเมอคิวรี (Amoniated Mercury)” แต่ปัจจุบันนิยมใช้ไฮโดรควิโนน และเบนซิลอีเธอร์ออฟไฮโดรควิโนน ซึ่งใช้ชื่อการค้าต่างๆ กันสารเหล่านี้มี

คุณสมบัติทำให้สีของผิวหนังจากลงและป้องกันการสร้างเม็ดสีและลดกิจกรรมของเม็ดสี แต่ถ้าใช้ไปนานๆผิวหนังจะเป็นด่างขาวหรืออาจจะทำให้เกิดการแพ้ขึ้นทำให้ผิวหนังอักเสบได้¹⁷

2.4.5.9 ครีมหาน้ำ อาจทำให้เกิดการแพ้ทำให้ผิวหนังอักเสบได้ ทั้งนี้เกิดจากลาโนลิน หรือโปรไฟลีน ไกลคอล ซึ่งมีอยู่ในครีมนั้นๆ เมื่อเกิดการแพ้ขึ้นอาจจะทดสอบได้โดยการทำแพ็ทเทส ว่าแพ้สารอะไร โปรไฟลีน ไกลคอล ใช้กันมากในเครื่องสำอางและมีฤทธิ์เป็นยาฆ่าเชื้อแบคทีเรีย¹⁸

2.4.5.10 สบู่ อาจจะทำให้เกิดการแพ้ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผิวหนังอักเสบที่มีมือที่เรียกว่า โรคผิวหนังอักเสบ ทั้งนี้เนื่องจากฤทธิ์ต่างของสบู่ ทำให้ชำระล้างไขมันที่อยู่บนผิวหนังออกไปผิวหนังอักเสบจากสบู่ดับกลิ่น ซึ่งมีส่วนผสมของสารเคมีที่เรียกว่า ไบโอโรโอนัล และซาลิซิลานีเรท ที่อยู่ในสบู่ทำให้เกิดผิวหนังอักเสบแดงมีน้ำเหลืองเมื่อถูกแสงแดด ดังนั้นหากนิยมใช้สบู่ยาโปรดระมัดระวังอาจจะเกิดการแพ้ได้

2.5 มาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง

การที่เครื่องสำอางเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนไทยส่งผลให้อุตสาหกรรมเครื่องสำอางมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมารัฐกิจเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพมีมูลค่ารวมทางเศรษฐกิจกว่า 2.1 แสนล้านบาทแบ่งเป็นตลาดในประเทศประมาณ 1.2 แสนล้านบาท หรือร้อยละ 60 และตลาดส่งออกกว่า 9 หมื่นล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 40 โดยในปัจจุบันสามารถแบ่งผู้ประกอบการกลุ่มเครื่องสำอางได้ประมาณ 762 ราย แบ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องสำอางขนาดเล็กจำนวน 520 ราย คิดเป็นร้อยละ 68 และขนาดกลาง 220 ราย คิดเป็นร้อยละ 29 และธุรกิจขนาดใหญ่ 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 3 ประกอบไปด้วย ผลิตภัณฑ์เส้นผม ใบหน้า ร่างกาย เครื่องหอม และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร¹⁹ เป็นต้น

¹⁷ กระทรวงสาธารณสุข. (2550). *ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีสารป้องกันแสงแดด*. (ฉบับที่ 46). ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. ประกาศ ณ วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.

¹⁸ พิมพ์ร ลีลาพรพิสิฐ. (2550). *เครื่องสำอางสำหรับผิวหนัง (ฉบับปรับปรุง)*. เชียงใหม่ : คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 145.

¹⁹ คลัสเตอร์เครื่องสำอางไทย. (2558). *กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมดึงผู้ประกอบการเครื่องสำอางรวมกลุ่มคลัสเตอร์เสริมศักยภาพรองรับ AEC*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaicosmeticcluster.com> [2560, 1 เมษายน]

2.5.1 การดำเนินงานของผู้ประกอบการเครื่องสำอาง

สามารถแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการผลิตเครื่องสำอางออกได้เป็น 3 ประเภท³⁰ คือ

2.5.1.1 กลุ่มผู้ผลิตซึ่งดำเนินธุรกิจขนาดใหญ่ ลักษณะการดำเนินงานโดยใช้ระบบที่ทันสมัยได้รับการถ่ายทอดวิทยาการจากเจ้าของผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ และมีนักวิชาการคอยควบคุมการผลิตมีการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ทุกขั้นตอนตามข้อกำหนดของเจ้าของผลิตภัณฑ์ หรือตามมาตรฐานทางวิชาการก่อนส่งผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย ในท้องตลาดผลิตภัณฑ์เป็นที่เชื่อถือยอมรับโดยทั่วไปมีการพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยอยู่เสมออาจมีการรับจ้างผลิต หรือผลิตเฉพาะผลิตภัณฑ์ของบริษัทแม่ในต่างประเทศ โดยมีการผลิตเพื่อจำหน่ายภายในประเทศและเพื่อส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศด้วย ซึ่งอาจมีการผลิตสินค้าอุปโภคอื่น ๆ ภายในบริเวณโรงงานด้วย แต่แยกอาคารจากกันอย่างเป็นสัดส่วน เช่น ยา อาหาร เป็นต้น ทั้งนี้ประกอบกิจการ โรงงาน ประเภท 3 ตามกฎหมายโรงงาน กล่าวคือดำเนินการผลิตโดยใช้เครื่องจักรมีกำลังตั้งแต่ 50 แรงม้า หรือใช้คนงานตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป

2.5.1.2 กลุ่มผู้ผลิตซึ่งดำเนินธุรกิจขนาดกลาง ลักษณะการดำเนินงานโดยใช้ระบบที่ค่อนข้างทันสมัย อาจได้รับการถ่ายทอดวิทยาการจากเจ้าของผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศ เฉพาะเมื่อเริ่มดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นในระยะแรกหรือเป็นครั้งคราวมีการควบคุมการผลิตโดยนักวิชาการ มีการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพเฉพาะในขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก แต่ในกรณีที่ต้องใช้วิธีการตรวจสอบที่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น ต้องใช้เครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะหรือสารมาตรฐานเฉพาะที่ไม่อาจจัดหาได้ ก็จะไปจ้างหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องดำเนินการ เช่น กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงอุตสาหกรรม แล้วนำรายงานผลการตรวจสอบไว้เป็นหลักฐานอ้างอิง รวมทั้งอาจมีการตั้งข้อกำหนดของผลิตภัณฑ์ตามหลักวิชาการเอง หรือตามที่เจ้าของผลิตภัณฑ์กำหนดมาให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่เชื่อถือ และยอมรับในท้องตลาดรูปแบบของผลิตภัณฑ์ปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของตลาด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตอาจได้รับลิขสิทธิ์มาจากเจ้าของผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศหรือเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์เอง โดยผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศเป็นส่วนใหญ่และอาจมีการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงบ้าง ทั้งนี้ประกอบกิจการ โรงงาน ประเภท 1 หรือประเภท 2 ตามกฎหมายโรงงาน กล่าวคือมีการดำเนินการผลิตโดยใช้เครื่องจักรมีกำลังตั้งแต่ 5-50 แรงม้า หรือใช้คนงานตั้งแต่ 5-50 คนขึ้นไป

³⁰ คุณกร ตั้งจุฑาชัย. (2557). *คู่มือสถานประกอบการผลิตนำเข้เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ*. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการอาหารและยา. หน้า 20-22.

2.5.1.3 กลุ่มผู้ผลิตที่ดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก ลักษณะการดำเนินงานอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้ อาจเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้มีประสบการณ์กับนักวิชาการ หรือนักวิชาการเป็นเจ้าของกิจการเองมีกระบวนการผลิตที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน โดยมีเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการผลิตเฉพาะเท่าที่จำเป็น อาจมีหรือไม่มีกระบวนการควบคุมการผลิตเพราะผู้มีประสบการณ์หรือนักวิชาการเป็นผู้ปฏิบัติงานเอง โดยส่วนใหญ่จะไม่มีการตรวจสอบหรือควบคุมคุณภาพในระหว่างกระบวนการผลิต ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ออกวางจำหน่ายกรณีที่มีปัญหาจึงว่าจ้างหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงอุตสาหกรรมดำเนินการตรวจสอบให้เป็นครั้งคราวผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มักจะเป็นที่เชื่อถือและยอมรับเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เคยใช้ผลิตภัณฑ์มาก่อนแล้วเท่านั้น โดยจะมีการจำหน่ายภายในประเทศ และอาจมีการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นบางส่วน โดยมีการส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศในแถบเอเชียเป็นจำนวนมากกว่าประเทศในแถบอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้ผลิตที่ดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมระดับตำบล เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และกลุ่มแม่บ้านสหกรณ์ประจำตำบล เป็นต้น

อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องสำอางจะเป็นธุรกิจที่มีขนาดเล็กเป็นจำนวนมากที่สุดสามารถแบ่งกลุ่มผู้ผลิตในอุตสาหกรรมขนาดเล็กตามขนาดหรือความสามารถในการดำเนินธุรกิจได้เป็น 3 กลุ่ม²¹ คือกลุ่มอุตสาหกรรมระดับตำบล กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อขายในประเทศ และกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อขายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ การประกอบกิจการในรูปแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยมีลักษณะทั้งที่ไม่เป็นโรงงานตามกฎหมายโรงงาน คือมีการใช้เครื่องจักรในการดำเนินงาน มีกำลังไม่ถึง 5 แรงม้า และใช้คนงานในการผลิตไม่ถึง 5 คน และเป็นโรงงานประเภทที่ 1 ตามกฎหมายโรงงาน คือใช้เครื่องจักรมีกำลังตั้งแต่ 5-20 แรงม้าหรือใช้คนงานตั้งแต่ 5-20 คน

2.5.2 การดำเนินนโยบายภาครัฐ

ภาครัฐได้มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องสำอางในประเทศไทยด้วยการพัฒนาระดับมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง โดยนำหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตมาใช้เพื่อให้ผู้ประกอบการนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพของเครื่องสำอาง อันเป็นการมุ่งพัฒนาสถานที่ผลิตเครื่องสำอางทั้งที่เป็นโรงงานขนาดใหญ่ รวมทั้งโรงงานขนาดเล็กและอุตสาหกรรมในครัวเรือนด้วย ซึ่งการนำหลักวิธีการที่ดีในการผลิตมาใช้จะส่งผลให้เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศมีมาตรฐานทัดเทียมกับมาตรฐานสากล เริ่มตั้งแต่วิธีการที่ดีใน

²¹ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. (2558). *โครงการวิจัยและพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.nrct.net/downloads/04105ampol.ppt> [2560. 1 เมษายน].

การผลิตเครื่องสำอางว่าด้วยสุขลักษณะที่ดี (Good Hygienic Practice for Cosmetics : GHP) หลักการวิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Manufacturing Practice for Cosmetics : GMP) ตามระดับความสามารถของผู้ผลิต ซึ่งเป็นนโยบายในการพัฒนาสถานที่ผลิตเครื่องสำอางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสถานที่ผลิตเครื่องสำอางให้สามารถผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพดี สม่่าเสมอ เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอาง สามารถผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันจะส่งผลให้ธุรกิจเครื่องสำอางมีศักยภาพสามารถแข่งขันกับเครื่องสำอางจากต่างประเทศได้ โดยกำหนดให้มีการจัดทำหลักเกณฑ์ที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Manufacturing Practice : GMP) เพื่อให้ผู้ประกอบการนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพของเครื่องสำอาง อีกทั้งมุ่งพัฒนาสถานที่ผลิตเครื่องสำอางทั้งที่เป็นโรงงานขนาดใหญ่ รวมทั้งโรงงานขนาดเล็กและอุตสาหกรรมในครัวเรือนด้วย สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ^{๒๒} คือ

2.5.2.1 โรงงานผลิตเครื่องสำอางขนาดใหญ่ และขนาดกลางที่มีความพร้อมทางด้านเงินทุน เทคโนโลยี และบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะสนับสนุนให้มีการยกระดับมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางตามเกณฑ์ของหลักการวิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Manufacturing Practice for Cosmetics : GMP) ที่จะช่วยให้ทุกขั้นตอนของการผลิตเป็นไปตามหลักวิชาการ โดยเริ่มตั้งแต่ความเหมาะสมของอาคารสถานที่ผลิต อุปกรณ์การผลิต การคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพ กรรมวิธีที่ดีในการผลิต บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการดำเนินการ รวมทั้งระบบเอกสารที่ครบถ้วนเพื่อจะได้ผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพดี สม่่าเสมอ และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ

2.5.2.2 โรงงานผลิตเครื่องสำอางขนาดเล็ก และอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดในเรื่องของเงินทุน เทคโนโลยี และบุคลากรทำให้เป็นการยากที่จะพัฒนาการผลิตให้ถึงระดับตามเกณฑ์มาตรฐาน GMP แต่หากไม่ปรับปรุงพัฒนาขั้นตอนการผลิต ผู้บริโภคจะมีความเสี่ยงต่อการได้รับเครื่องสำอางที่ด้อยคุณภาพ และไม่ปลอดภัยต่อการใช้ โดยเฉพาะเกิดการปนเปื้อนของโลหะหนักและจุลินทรีย์

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง เรียกว่า หลักเกณฑ์ว่าด้วยสุขลักษณะที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Hygienic Practice : GHP) ซึ่งมีความเข้มงวดน้อยกว่ามาตรฐาน GMP โดยจะเป็นการมุ่งเน้นในเรื่องของความสะอาด

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2558). *เครื่องสำอางมาตรฐาน GMP*. กลุ่มควบคุมเครื่องสำอาง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.fda.moph.go.th/fda-net/html/product/cosmetic/cosmetic/dat/gmp/gmp-std.html#gmp1_2558 [2560, 7 เมษายน].

และสุขลักษณะที่ดีในผลิตเครื่องสำอางเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการผลิตเครื่องสำอางโดยใช้หลักเกณฑ์ GMP ผู้ผลิตรายใดที่มีความประสงค์จะได้รับหนังสือรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง (Certificate of Cosmetic : GMP) จะต้องผ่านการตรวจสอบประเมินคุณภาพตามแบบฟอร์มการตรวจประเมินคุณภาพที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กำหนด โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจึงจะออกหนังสือรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง (Certificate of Cosmetic : GMP) ให้หนังสือรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางนี้จะมีอายุ 1 ปี และต้องมีการตรวจประเมินการต่ออายุหนังสือรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางดังกล่าวทุกปี

2.5.3 การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

การกำกับนโยบายเกี่ยวกับเครื่องสำอางโดยนำมาตรการกำกับดูแลตามแนวทางของพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาเป็นกรอบแนวทางให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องยึดถือปฏิบัติ มาตรการนี้เป็นมาตรการหนึ่งที่มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมทั้งในเรื่องของการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ก่อนออกจำหน่าย (Pre-Marketing Approval) และการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์หลังออกจำหน่าย (Post-Marketing Control) เพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการกำกับดูแลเครื่องสำอาง โดยมีแนวทางในการกำกับดูแลดังต่อไปนี้²³

2.5.3.1 การควบคุมดูแลก่อนออกสู่ตลาด (Pre-Marketing Approval) ในการควบคุมดูแลผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางก่อนออกสู่ตลาดเป็นการควบคุมการกำกับดูแลให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้จะกำหนดคุณภาพมาตรฐานของเครื่องสำอางที่ผู้ประกอบการจะผลิต นำเข้า และจำหน่ายว่าต้องมีลักษณะอย่างไรหรือห้ามมีลักษณะอย่างไร เช่น การกำหนดสารหรือวัตถุที่ห้ามใช้เครื่องสำอาง หรือการกำหนดสารหรือวัตถุที่อนุญาตให้ใช้ตามเงื่อนไขที่กำหนด การกำหนดหลักเกณฑ์การแสดงผลฉลาก และการโฆษณา การขึ้นทะเบียนเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ การจดทะเบียนเครื่องสำอางควบคุม การพิจารณา การนำเข้าเครื่องสำอางทั่วไป รวมถึงการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารด้านเครื่องสำอาง เป็นต้น

2.5.3.2 การควบคุมดูแลหลังออกสู่ตลาด (Post-Marketing Control) ในการควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์หลักการออกจำหน่ายเป็นขั้นตอน กระบวนการติดตามตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการออกวางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดว่ามีคุณภาพมาตรฐานตรงตามที่ได้ดำเนินการไว้ในส่วนของขั้นตอนการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ก่อนการออกจำหน่ายหรือไม่ เช่น การตรวจสอบว่าเครื่องสำอางควบคุมพิเศษมีส่วนประกอบที่มีคุณสมบัติดังเช่นที่ได้มีการขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ หรือ

²³ ประพนธ์ อางตระกูล (2540) *แนวทางการประมวลหลักฐานการกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์* *ทาฝ้ากันแดด*. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. หน้า 10.

กรณีเครื่องสำอางควบคุมก็จะมีการตรวจสอบว่า ได้มีการจำหน่ายเครื่องสำอางควบคุมตามสูตรที่ได้แจ้งรายละเอียดไว้หรือไม่ รวมทั้งการตรวจสอบว่าเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ เครื่องสำอางควบคุม และเครื่องสำอางทั่วไปเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้หรือไม่ โดยเป็นการสุ่มตรวจสอบคุณภาพของเครื่องสำอางในท้องตลาดว่ามีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือไม่ ตลอดจนการติดตามอาการอันไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องสำอาง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำกับดูแลเครื่องสำอางให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.6 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นภายหลังจากที่มีกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริโภคอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคฉบับแรกของไทยให้ไม่ขัดหรือแย้งกับอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายฉบับอื่นๆ แต่ยังคงให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถประสานสอดคล้องเร่งรัดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค²⁴ สมัยอดีตที่การค้าและสังคมของโลกยังอยู่ในวงจำกัดไม่ขยายไปอย่างกว้างขวาง ดังเช่นในปัจจุบันลักษณะของสินค้าและบริการก็เป็นไปอย่างง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อนมากสินค้าที่ผลิตก็เป็นการผลิตโดยวิธีการตามธรรมชาติหรือใช้แรงงานคนไม่ว่าจะเป็นการผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตที่ง่ายและไม่ยุ่งยากเท่าใดนักซึ่งคนทั่วไปก็สามารถผลิตได้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพของสินค้าในระดับธรรมดาได้ เพราะผู้บริโภคอยู่ในฐานะที่มีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับเดียวกับผู้ผลิต อีกทั้งตลาดการค้าก็เป็นตลาดที่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน (Barter) จึงไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาควบคุมหรือจัดหามาตรการทางกฎหมายใดๆออกมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม

ต่อมาในระหว่างศตวรรษที่ 16 ถึง 17 ประเทศในโลกทางตะวันตกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้แนวคิดเรื่องความเป็นอิสระของบุคคลและให้ประชาชนมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Laissez-Faire)²⁵ ขึ้น โดยมี

²⁴ สุขุม สุภนิติช (2554). *คำอธิบายพัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ วี พรินท์. หน้า 10.

²⁵ สุขุม สุภนิติช (2545). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 10-12.

หลักการสำคัญที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชน จึงทำให้เกิดหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายที่สำคัญหลักหนึ่งเกิดขึ้น คือหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” หากเกิดความเสียหายใดๆในทรัพย์สินที่ซื้อขายกันความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง หลักนี้เป็นหลักกฎหมายโรมันที่เรียกว่า “Caveat Emptor หรือ Let the Buyer Beware”²⁶ โดยสิทธิของผู้บริโภคไม่ได้มีการรับรองไว้อย่างชัดเจนจนกระทั่งมีองค์กรอิสระในระดับนานาชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ และไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองคือ สหพันธ์องค์การคุ้มครองผู้บริโภคระหว่างประเทศ (International of Consumer Unions : IOCU) ได้ประกาศสิทธิของผู้บริโภคไว้ 8 ประการ²⁷ ดังนี้

- 1) สิทธิที่จะได้รับสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย การดูแลสุขภาพ การศึกษา และการสุขภาพ
- 2) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการโฆษณาสินค้าหรือบริการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและชีวิต
- 3) สิทธิที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริงและข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด
- 4) สิทธิที่จะเลือกสินค้าและบริการที่พอใจในราคาที่แข่งขัน และมีการประกันสุขภาพ
- 5) สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในฐานะตัวแทนผู้บริโภคเพื่อได้รับผลประโยชน์ที่พึงได้ในการตั้งกฎเกณฑ์ และการบริหารจัดการตามนโยบายของรัฐ
- 6) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยในกรณีที่ถูกหลอกลวงให้ได้รับสินค้าหรือบริการที่ไม่มีคุณภาพ
- 7) สิทธิที่จะได้มาซึ่งความรู้และไหวพริบ อันจำเป็นต่อการเป็นผู้บริโภคที่รอบรู้
- 8) สิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำเนินกิจการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย

โดยแนวคิดในระบบเศรษฐกิจเสรียอมรับในลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) คือประชาชนทุกคนมีอิสระที่จะทำสัญญา และต้องเป็นไปตามข้อตกลงในสัญญาที่ทำกันเสมอ โดยทุกคนที่ทำสัญญามีหน้าที่ต้องปกป้องประโยชน์ของตนเอง จึงทำให้เกิดหลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” เพราะถือว่าทุกคนมีความรู้และความสามารถเท่าเทียมกัน จึงมีอิสระเท่าเทียมกันที่จะตกลงให้มีนิติ

²⁶ รุ่งมณีรัตน์, หน้า 12.

²⁷ ศาสรี อ่อนสมหวัง (2550) *การคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี. หน้า 12.

สัมพันธ์กันเช่นใดก็ได้แต่ในสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และพัฒนาต่อมาในรูปแบบของการก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจเสรีสมัยใหม่ (Modern Capitalism) ที่มีการแข่งขันทางการบริโภคนิยมสูงกับการเกิดขึ้นของแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ (Social Welfare) ที่มีหลักพื้นฐานว่ารัฐสมควรจะมีบทบาทมากขึ้นในการดูแลคุ้มครองประชาชน และให้เกิดการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม รัฐจึงเริ่มเป็นผู้เข้ามาควบคุมการประกอบธุรกิจต่างๆ และมีการออกกฎหมายควบคุมกิจการต่างๆ ที่กระทบถึงความปลอดภัยและความผาสุกแก่ประชาชน และในระบบเศรษฐกิจเสรีสมัยใหม่นี้ ถือว่ารัฐมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชน ได้ตามสมควร เพื่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม และเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)

ระหว่างปี ค.ศ. 1929-1930 เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงของโลกและโดยผลที่เกิดขึ้น คือการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐจึงเกิดขึ้น โดยใช้เครื่องมือในการดำเนินการให้มีกฎหมายที่นอกเหนือจากรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองแล้ว คือกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ถือว่าเป็นเครื่องมือของรัฐอย่างหนึ่งที่รัฐสามารถใช้กลไกทางกฎหมายดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมต่อประชาชน ในฐานะผู้บริโภคที่อาจเสียเปรียบและไม่มีอำนาจในการต่อรองกับผู้ประกอบการได้ และรัฐเองก็ถูกจำกัดอำนาจในการเข้าแทรกแซงกิจกรรมต่างๆ ทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐเป็นได้เพียงผู้ควบคุมการดำเนินการทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม อย่างไรก็ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ยึดหลักการที่ว่ารัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมมีอำนาจในการบริหารจัดการผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง แต่ต้องกระทำโดยกฎหมายให้อำนาจไว้ และการกระทำนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์สาธารณะ โดยที่ต้องไม่กระทบกระเทือนสิทธิ และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่หากว่ามีการกระทำใดที่จะต้องมีการกระทบกระเทือนดังกล่าว รัฐจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของปัจเจกบุคคลกับประโยชน์ของสาธารณะว่าสิ่งใดสำคัญกว่ากัน

ความเป็นมาของกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่ถือเป็นรากฐานของกฎหมายความรับผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในสมัยปัจจุบันนี้ มีการเริ่มต้นขึ้นในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา²⁸ ที่มีการนำเอากฎหมายสัญญา เรื่องการรับประกันคุณภาพ (Warranty) และกฎหมายละเมิด (Tort) เรื่องความรับผิดโดยประมาท มาใช้บังคับกับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในสมัยนั้น โดยมีแนวความคิดว่าผู้ขายควรต้องรับผิดชอบความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องของสินค้าที่ขายไป และเมื่อนำแนวความคิดดังกล่าวนี้มาเปรียบเทียบกับแนวคิดของคนในสมัยปัจจุบันที่เห็นว่าคนส่วนใหญ่ที่ได้รับบาดเจ็บจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบ

²⁸ นานีลย์ วงศ์ศรีและคณะ. (2550). *ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 145.

ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่มีนิติสัมพันธ์หรือมีสัญญาซื้อขายระหว่างกันก็ตาม ซึ่งจะทำให้เห็นถึงความสอดคล้องกันและถือว่าเป็นแนวความคิดทางกฎหมายที่สำคัญที่ทำให้เกิดกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ จนกระทั่งในระหว่างทศวรรษที่ 1960 ถึงทศวรรษที่ 1970 เป็นยุคที่กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ได้มีการพัฒนาที่โดดเด่นที่สุด โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่มีคำพิพากษาออกมาเป็นกฎหมายในการบังคับใช้แก่คดีหลายๆคดีจนมีการขยายไปในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (European) อย่างช้าๆหลายประเทศนำไปเป็นต้นแบบของกฎหมายความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ไปใช้บังคับเป็นกฎหมายในประเทศของตน และปัจจุบันนี้สหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงหลักกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพื่อให้ทันสมัยและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สมัยปัจจุบันที่โลกได้พัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งสภาพของเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทำให้ ในการผลิตสินค้าและการให้บริการมีขั้นตอนและกระบวนการผลิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ตามความเจริญทางวิทยาการใหม่ๆที่มนุษย์ได้ค้นพบ ทำให้การผลิตสินค้าในปัจจุบันมีขั้นตอนการผลิตที่ทันสมัยมากเกินกว่าความรู้ตามธรรมดาที่ผู้บริโภคสินค้า หรือบริการจะสามารถรู้ได้ อีกทั้งผู้ผลิตและผู้ประกอบการต่างก็พยายามที่จะวิจัยและพัฒนาสินค้าของตน เพื่อหาทางที่จะลดต้นทุนในการผลิตเพื่อจะสามารถไปแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นๆได้ เพราะสินค้าที่ผลิตในปัจจุบันได้มีการแพร่กระจายสินค้าหรือแพร่หลายออกไปอย่างมากจากระดับเมืองไปสู่ระดับประเทศ อีกทั้งสินค้าในปัจจุบันก็มีสินค้านามากมายหลายชนิดและหลายประเภท ทำให้ผู้บริโภคในฐานะผู้ซื้อและใช้สินค้าไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถใช้ความระมัดระวังในระดับธรรมดาในการตรวจสอบถึงอันตรายจากการใช้สินค้านั้นได้ง่ายดังเช่นในอดีตทำให้หลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” จึงไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค และหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” จึงไม่สมควรนำมาใช้ได้อีกเนื่องจากผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่มีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับเดียวกับผู้ผลิตที่จะสามารถตรวจสอบอันตรายจากการใช้สินค้านั้นได้อีกต่อไป หากไม่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่ออนามัย ชีวิต และทรัพย์สินของผู้บริโภคซึ่งย่อมสร้างความเสียหายต่อสังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติต่อไป

ดังนั้นประเทศต่างๆในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา และเอเชียรวมถึงในประเทศไทย จึงได้หันมาให้ความสนใจในการให้ความคุ้มครอง และปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นจากเดิมที่ผู้บริโภคมีสิทธิในการเรียกค่าเสียหาย ตามสัญญาหรือค่าเสียหายตามละเมิด แต่ต่อมาได้มีการออกกฎหมายให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยา ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากการบริโภคให้มากขึ้น จึงทำให้

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และผสมผสานกฎหมายหลักทั้งหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา และกฎหมายมหาชน

ประเทศไทยให้การรับรองคุ้มครองสิทธิต่างๆของผู้บริโภคในพระราชบัญญัติหลายฉบับปรากฏในกฎหมายที่เป็นการควบคุมกำกับดูแลในแต่ละผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 เป็นต้น กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ให้การคุ้มครองประชาชนเพื่อให้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และมีความปลอดภัย ส่วนกฎหมายหลักที่กำหนดให้การรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป จะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 ซึ่งได้กำหนดสิทธิของผู้บริโภค หน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจการค้า และได้กำหนดให้มีการรับรององค์กรเอกชนในรูปของสมาคมที่จะเข้ามาใช้สิทธิในการดำเนินคดีความแทนผู้บริโภคไม่ว่าทางแพ่งและทางอาญาได้²⁹ นอกจากนี้ยังจัดให้มีองค์กรของรัฐขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ซึ่งตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 กำหนดให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา 5 ประการ³⁰ คือ

2.6.1 สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

หมายถึง ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับการ โฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคจะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการนั้นๆอย่างถูกต้อง และเพียงพอต่อการตัดสินใจในการซื้อสินค้าหรือรับบริการ โดยข้อมูล que ผู้บริโภคควรได้รับมีดังนี้³¹

2.6.1.1 ราคา หมายถึง ราคาต่อหน่วยของสินค้า ซึ่งราคาผู้บริโภคไม่สามารถรู้ว่าผลิตภัณฑ์ชิ้นไหนดีหรือไม่ดี เพราะสินค้านั้นๆ จะแตกต่างกันที่การบรรจุหีบห่อ ปริมาณ ขนาดและมีสินค้าบางชนิดไม่ระบุราคา จึงทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถทราบได้ว่าสินค้านั้นดีหรือไม่ และประหยัดที่สุดหรือไม่

²⁹ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2550). *สคบ.กับการคุ้มครองผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์. หน้า 19-20.

³⁰ ชัยวัฒน์ วังวิวัฒน์สานต์. (2553). การควบคุมการโฆษณาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค. *วารสารนิติศาสตร์*, 10 (2). หน้า 14-15

³¹ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2555). *สิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับการคุ้มครอง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/20503> [2560, 15 มีนาคม]

2.6.1.2 ป้ายโฆษณาการ หมายถึง การให้ข่าวสารข้อมูลของสินค้า ว่าเป็นอะไร บริโภคอย่างไร ใช้อย่างไรเพื่อผู้บริโภคจะได้เข้าใจรายละเอียดโดยปิดอยู่ที่บรรจุภัณฑ์ของสินค้า

2.6.1.3 รายละเอียดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ หมายถึง รายละเอียดเกี่ยวกับอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วย วัน เดือน ปี ที่ผลิต อายุการใช้งาน และวันหมดอายุของผลิตภัณฑ์โดยจะชี้แจงบนหีบห่อของผลิตภัณฑ์

2.6.1.4 ความจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ช่วยสนับสนุน หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดได้ชัดเจน เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคจะต้องแยกข้อมูลที่ได้ออกมา และทำความเข้าใจเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

2.6.1.5 รายละเอียดของสินค้า ผู้ผลิตมีการกำหนดจำนวนของรายละเอียดของสินค้านั้น ๆ ให้เหมาะสม โดยผู้บริโภคจะใช้รายละเอียดของสินค้านั้น เปรียบเทียบกับสินค้าอื่นๆ เพื่อจะสามารถเลือกตัวเลือกที่ดีที่สุดและได้ประโยชน์มากที่สุด

2.6.2 สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

หมายถึง สิทธิที่ผู้บริโภคจะสามารถเลือกซื้อสินค้าหรือบริการโดยความสมัครใจ ปราศจากการผูกขาดและการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม โดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ยึดการแข่งขันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสินค้า ซึ่งการพิจารณาให้ข่าวสารข้อมูล และความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการ ผู้บริโภคจะนำมาใช้ประเมินให้ตรงกับความต้องการและความถูกต้องเหมาะสมที่จะเลือกซื้อสินค้าได้ต่อไป

2.6.3 สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

เป็นสิทธิที่จะเน้นในเรื่องการได้รับความสะอาด ความปลอดภัย จากผลิตภัณฑ์และสภาวะแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยเป็นปัญหาสำคัญของผู้บริโภค จึงมีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าและบริการ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่มีความปลอดภัยนั้น มีสภาพและคุณภาพที่ได้มาตรฐานเหมาะสมกับการใช้และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแต่ชีวิต และร่างกายของผู้บริโภคหากผู้บริโภคได้ใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

2.6.4 สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

หมายถึง สิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับข้อสัญญาที่เป็นธรรม โดยไม่ถูกเอาเปรียบด้านสัญญาจากผู้ประกอบการ

2.6.5 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

หมายถึง สิทธิที่ผู้บริโภคได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ทำได้ 3 วิธี คือ

1) การป้องกัน โดยภาครัฐและเอกชนมีการออกกฎหมายพิทักษ์ผู้บริโภค ซึ่งจะ
เป็นกลไกในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคควบคู่ไปด้วย

2) การเอากลับคืนมา การแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดให้ดีขึ้นทำได้หลายวิธี เช่น แก้ไข
ที่ตัวสินค้า เมื่อเกิดการผิดพลาดหลังจากที่สินค้านั้นออกสู่ตลาด โดยการนำเอากลับมาแก้ไข วิธี
นี้จะใช้กันมากในการแก้ไขภาพพจน์ของตัวสินค้า

3) การกำหนดบทลงโทษ กำหนดด้วยกฎหมายใช้เป็นบทลงโทษต่อผู้ผลิต โดย
จะมีทั้งการปรับ ทั้งจำคุก

การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับเครื่องสำอางอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2 ฉบับ คือ
พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่
ใช้คุ้มครองผู้บริโภคดีด้านเครื่องสำอางโดยตรง และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 ที่เป็นกฎหมายเสริมและสนับสนุนการคุ้มครองผู้บริโภคดีด้าน
เครื่องสำอางในกรณีที่ถูกกฎหมายหลักมิได้บัญญัติไว้การคุ้มครองผู้บริโภคดีด้านเครื่องสำอาง เริ่ม
ปรากฏอย่างเป็นทางการในกฎหมายเครื่องสำอางฉบับแรก คือพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.
2517 ซึ่งมีแนวคิดทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคมีสิทธิที่จะ
ได้รับการคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้เครื่องสำอาง กับการคุ้มครองอนามัยและ
สุขภาพ และแนวคิดเรื่องสวัสดิการที่ดีว่ารัฐในฐานะฝ่ายปกครองเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการคุ้มครอง
ประชาชนโดยอาศัยกลไกทางกฎหมาย และใช้อำนาจในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย
และป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนในกฎหมายดังกล่าว¹²

โดยการแทรกแซงของรัฐได้อาศัยหน่วยราชการอาจถือได้ว่าเป็นระบบควบคุม คือเป็น
ระบบที่จะต้องมีการขออนุญาตผลิตเพื่อขาย หรือนำเข้าเพื่อขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสถานที่
แต่เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นทุนนิยม ธุรกิจเครื่องสำอางเกิดการแข่งขันกัน มีการ
ส่งเสริมการบริโภคทุกรูปแบบ และลดต้นทุน การผลิตที่กระทบต่อคุณภาพของสินค้า ทำให้เกิดการ
เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคมามากขึ้น ส่งผลให้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครอง
ผู้บริโภคดีด้านเครื่องสำอางอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงเข้าไปแทรกแซงโดยต้องการพัฒนาแก้ไข
กฎหมายฉบับดังกล่าว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือโดยมีแนวคิดทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค
เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาระบบสาธารณสุข เพื่อ
ความเจริญและความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งความผาสุกของประชาชนประกอบกับรัฐบาลมี
นโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขกฎหมายโดยต้องการเปลี่ยนการแทรกแซงของรัฐจากระบบควบคุมมา
เป็นระบบกำกับดูแล คือเป็นการรับขึ้นทะเบียนเฉพาะเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ และกำกับดูแลให้

¹² เรื่องเดียวกัน หน้า 27

ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ โดยหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ติดตามกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ที่ออกจำหน่ายให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย สำหรับผู้บริโภค รวมทั้งทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค และส่งเสริมภาคเอกชนให้สามารถประกอบธุรกิจเครื่องสำอางได้คล่องตัวขึ้น จึงทำให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 เป็นพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอางในปัจจุบัน³³

---

³³ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 30, หน้า 28-29.